

לנה זידל

שירת הזאבים

למשפחה האהובה
To my beloved family

לנידיל: שירות האביב
דצנבר 2025 – פברואר 2026
ביחיאמן, תל אביב
אוצר: ענת גולד-זרברג

קטג
עטנולירורברג: גראב כוכב אנרגטי ומרפא
תרומות לאומניות: אריה אטובה
עיבוב: לנדה זידל
צלם, עיבוד והפקה: מיכאל עמר
עריכת סקסטים: יודד זידל

הצתת הקטג לאורה תאשרה הוותק לנדרבותו של תורם אלמוני
על עטנולירורברג:

אשת האמך רוזמאן, 2017, פסטלibus על נייר, 106x184 (פרט)
על עטנולירורברג:
אשת האמך רוזמאן עמי, 2017, פסטלibus על נייר, 106x184 (פרט)

במועד מל: לנדה זידל, 2020, צילום: מיכאל עמר
וואריאנט: מיכאל זידל, 2020, צילום: מיכאל עמר
On the opposite page: Lena Zaidel, 2020, photo: Michael Zaidel

כל הזכויות שמורות: רוחב x גובה
lenazaidel.com
lenazaidel.com

מס' הטלפון: 050-3875597
978-0-50-387559-7
© כל הזכויות שמורות לינה זידל, 2025

זאבים ככוח אנרגטי ומרפא

ענת גורל-רורברגר

בנוסף הציגה גם פסלים קטנים וודניים שלה חובקת זאב, במסורת הפיטה הנוצרית (Pieta). זידל היא דמות אימית. מסוככת. יש בה קפdonת אינטואטיבית אך גם קריצה להפגת המותה. היא התהנכה בסנקט פטרבורג, עיר הולדה, ותרמה לנוף היישראלי את חזות העמלנות, מבלי להיות מחמירה מדי. היא נסוכת סביבה גם הומור שמוסיף קנה מידה לכל ומונע פומפוזיות.

זידל, שנשפה מועלם לזאבים באופן אישי, פיתחה בקיאות רבה בנוגע לחיה הטרף הפרוטוית. לא מצאתי אצלה שם ביקורת, חודה או גשות מועורבים ביחס לזאבים. להיפך. זידל, ילודת לנינגרד שברוסיה, שעלתה לישראל עם הוריה בגיל 13, פיתחה יחס חיובי כמעט מיסטי אל הזאבים.

הזיקה הוא החלה כשהתבקש לצייר פורטרט של זאב לחבר משותף שלה ושל עוד זידל בעלה, מנהל בנק, שמו באופן לא מקרי היה ולדימיר (שם סלבי שיש בו איזכור להגיה שם הזאב ברוסית: *Akivo*), שביקש לתלות אותו במשרדו בהנהלת הבנק.

זידל, שעבירה אז תקופה ממושכת של ציור פורטרטים של חברות וקולגות, והיתה ידועה ביכולתה לדיק בפרטים, נונתה להצעה ונשבטה.

היא קיבלה מעודד ספר על זאבים. במקביל החלה לחקור בראשת, וחיפשה בספרות, בסרטים טבע בטוליויה, באמנות ובקלנווע דימויים ואינפורמציות על זאבים.

הפורטרט הוביל לסדרה ראשונה של זאבים, ארכויים צרים ואנרגטיים, שהוצגו כמכלול דינמי בבית האמנים בירושלים 2003.²

העבודות הוצגו שם ברכז עצמאי המדמה תנועה, ויצר סחרחות אנרגטיות. המסר היה כה חזק, שלדברי זידל גרם לילדים רכים לנוס אחורה בהלה מפחד הזאבים המזנחים עליהם מהקירות.

cut את ייחוס לביוגרפיה של לנה זידל. היא נולדה כאמור בלינינגרד, למדה ציור מילדיות

"ענין היה המתבוננות באדם הן מרכזות, ערניות לכל רמז. אותה חיה אפשר שתתבונן כך גם ביצורים אחרים. חיה אינה מייחדת לאדם מבט מסוג מסוגים. אבל רק האדם... מזוהה את מבט החיה כקרוב ומוכר... אדם אל מול מבט של חיה נעשה מודע לעצמו ומזהיר מבט".

לנה זידל היא אמנית ירושלמית. שאמאנית של זאבים. הזאבים שלה חיביים, מתקנים, נפוצים ברחובות ירושלים ובמקומות הקדושים שלה, כמו גם בתחנות דלק וברחובות מרכזיים של העיר. ירושלים של זידל היא מבון מסוגים ירושלים של מעלה. קשורה לרוחניות העזה האופפת את אישיותה הייחודית של זידל. את עלמות הרוח והמדיטציה שלמדה, יזכה להתעסוקותה האמניתנית רבת השדים בזאבים. היא עברה הרבה והעבירה אותן הרבה בדרכ. אופקליפסה, סוף העולם כאן ועכשיו, הקשרים דתיים והקשרי חולין. אספלט וקדושא. עפר וזחב. תחנת דלק "פז" היא בפשטות תחנה של זחב בלב המטפליה. אורבנית של אזור תעשייה, גדרות תיל, אספה והזמה. האדם למד לאורך ההיסטוריה לפחד מדמות הזאב האפל, העצומה, החופשיה כל כך והמאיימת. באה זידל ופיזרה את החדרות. הזאבים שלה נסוכים בנו תקווה. הם מטהרנים את העולם המודרני, כיוון שהם מעדיטים עתיק שהוחזר מחדש המיצאות הישראלית בירושלים הקדושה לשלוש דתות ונקרעת בינה. זידל מציעה איזחי, טיהור וריפוי. במקום פחד היא מציעה תקווה לשינוי והתנקות. היא משלחת להקות זאבים אל המיצאות האורבניות כדי לעקע את הרע והמאובן ולהשליט אנרגיה תריפוטית חדשה. זה עולם זאבי שבני האדם בו הם המיעוט והטבע, על זאביים הממשיים והפואטיים, וגם ארויות מפוזלים ודגים מעופפים הם השליטים והמבשרים.

אל לנה זידל התווודעתי בעת שאספה חומרים לתרוכת הנושא הקבוצתית באוצרות: "מי (עדין) מפחד מהזאב הרע". (בית האמנים תל אביב, 2024)

זידל השתתפה בתערוכה עם עבודות גדולות וססגוניות מנופי המקומות הקדושים בירושלים. כך למשל כיפת הסלע עם זאבים שעיטים על רקע חול עמוק. כחול הוא צבע החלום. מראיה לא מדובר כאן במשמעות. וכיפת הסלע מופצת בזבוב. הזאב של מעלה מול העפר של מטה, של אדמתה החולין.

מופץ 2, 2008, פחם וזהב תעשייתי על נייר, 150x490

Garage 2, 2008, charcoal and industrial gold paint on paper, 150x490

אנשים בדרך יסורים ממושכת, ללא אמצעי חימום ותאורה. כמצא אחרון הוא מוציא את ליבו הבוער ומוביל לאורו את האנשים. הם ניצלים, דנקו מות. הלב נשאר. יש אפשרות שהתנוועה הדינמית בעקבות הלב הבוער, תורגמה אצל זידל להקת זאבים דינמית המפיצה או רמושת אחריה את בני האדם הכהמים לאור ולשוני חיוב.

לנה זידל עלתה לארץ בגיל 13. למדה בבית הספר התיכון לאמנויות תלמה ילין. סיימה לימודי תואר ראשון בתקורת חזותית באקדמיה בצלאל, ש雪花ה ללימוד אמן לכל דבר. על הדרכך רכשה מקצוע ונשאה להשלמות במחלקה לאמנות.

לאחר לימודיה עבדה כמעצבת של עטיפות ספרים, עיתונים וכתבי עת. למדה עיצוב גרפי, רישום, אירט, ציור ופיסול.

במשך הילה בימי מדייטיצה וגם למדה את התחום בחוgi בית. היא קוראת זהה: קריאה רוחנית. לדבריה היא נכנסת במהלך המפגש עם המטפל לטראנס קל ועונה על שאלות המטופל. כובע שהוחניות מלאה אותה הלהה בכל תחין היצירה שלו. גם הזאים של זידל הם מדייטיביים. גם הם מוחלים על העולם סוג של טראנס, כהם שועטים ברוחבי ירושלים ובשאר אטריות קדושה וחולין בדרכם להפיץ את הדיכור והאופטימיות המנערת שלהם.

זה המקום להזכיר את מקרה "עץ הזאים" של איש הזאים (סרגיי קונסטנטינוביץ פנקיב), מטפלו הידוע של זיגמונד פרויד. פנקיב עסק גם בציור וצייר בעצמו את עץ הזאים הקאנוני, שהופיע לו בלילה בחלומו, ועליו ישובים כשבעה זאים לבני המתבוננים בו. פרויד, חוקר החלומות, הסיק בסופו של דבר שהילד שناח שפה בערוי בשעת אקט מני ליל, חווה טראומה קשה עקב לכך.

יש לציין שלאורך ההיסטוריה הפרק הזאב לדמות מיתית המוסיקית אגדות שונות עם נוף היסטורי תקופתי. כך באגדות האחים גרים ("כיפה אדומה", "הזאב ושבעת הגדים"), כך בסיפור הזאבה הקפיטולנית שהניקה את תאומי האל ומוס ורומולוס ונחשבת לסמלה העיר רומא אותה הקימו בברגורותם ועוד.

והפנימה דפוא עבודה רוסיים של הקשבה ודיקוק לכל ניאנס. לדבריה מדובר במחזיות לתשומת לב, לפרטים. כבוד למעשה האמנות וחילק מאידיאולוגיה סובייטית של קדושת העבודה ושלוםותה.

לדבריה עבודה זה משחו קדוש שיש לנו אחריות עליו. כך מוחנים את הילדים. החל בקשרית שרכבים וכלה במצגת תה. חינוך לעשייה מיטבית, מצטיינת.

גם הוריה של זידל באו בתחום האמנויות. אמה, אולגה ורבנוביץ, הייתה עד גיל 27 רקדנית בלט בתיאטרון מריאנסקי בסנקט פטרבורג. לאחר מכן עבדה באולפני סרטים דוקומנטריים. עם עלייתה לישראל המשיכה לעבוד באולפני "ברקה" להפקת סרטים בגבעתיים.

אביה, פליקס ורבנוביץ, היה מהנדס מצימוטים וצלם חובב. לימד את זידל לפתח ולהדפיס צילומי שחור לבן במעבדה הביתית שבנה במקלהת. בארץ עבד כמהנדס מצימוטים באולפני הרצליה. גם חברותם של ההורים באו בתחום האמנויות והספרות והשפיעו לא מעט על נפשה של זידל.

זידל זכרת היבט ביקורים במוזיאון הרמייטה' (Hermitage) הרוסי עם אמה, כשנחשפה לראשונה בחרדי המאה ה-18 וה-19, לעבודות הענק של המאסטרים הרוסיים והאירופאים. במיוחד השפיעה עליה העבודה של הצייר הרוסי קארל ברולוב (Karl Brullov) שצייר את הימים האחרונים של פומפּו. לגבי צייר קאנוני של צ'יר נסוף, פידור ברוני (Fyodor Bruni) שצייר את הציר "נחש הנוחש", רוזה אמונה שמי שהתבונן בנחש שהופיע בציור האפי הענק ניצל –ומי שלא נלכד בלב הקטלנית. זידל הילדה ראתה בציורים אלה ובאחרים מין סרטים שופעי פרטיטים, המבשרים ברובם אסונות ענק.

נשאים אלו התאימו לתפיסת הרוח הרוסית: ריצה, אנרגיה, מהפכות ודגלים אדומים. מזרקת האריות, 2008, פחם זהב תעשייתי על נייר, 165x495
The Lions Fountain, 2008, charcoal and industrial gold paint on paper, 165x495

מציאות, בשמן, בפחם ובפסטל יבש, הם בני לוויה קבועים שלה במסעה לאורך החיים. הزاد של זודל אינו טופט על פדסטל, אלא כוח חיים וידל מצילה היטב לאפיינו מכזה. גם כשהעבודות כהות וקשורות ומוארות רק בשערת האדם יידל מקום את הزادים באזרחי תעשייה ליד ביתה, בתחנות דלק צחובות שמצוירות לידל את צבע הזהב (פז) ובין גדרות ומגרשי גראוטאות. כך בסדרת הציגורים "כל המ鏡ומות ותמי ליום המאי" מסביבו שמחזק עד ימינו. כך לדוגמה בחרדה ממחלת הزادת (לפוף), אגדוד על נשי זאב שננסכו והפכו את עורם, המשל שהפרק למטבע לשון טמאנטיילית תמידת: זאב צאב, המתיחס לכך שאם מזהרים יתר מדי שלא לצורך, ברגע המתה אין כבב רמי שייאזן להתראה מפני זאב (אסו) ממשי. וכמוון ישן שפע סדרות לטויו פנטזיות לנוער ("זאב צעיר", "לגדול בין זאים" ועוד).

בכפת הצלע והכותל המערבי, אף גם ברחבת המשביר, ברחוב קינג ג'ורג', נידת מ"א, מלון עם שם רב ממשמעות "לב ירושלים". זו האורבנית היורשנית המוכרת, שזידל שבורת ומונצת לוסטים, המתאחים ובננים מחדש. הקומפוזיציות נשברות ונאספות מחדש. חתוכות בקווים אלכסוניים שחוותכים את רישומיה המונוכרמיים ומחדדים את שברן לב העיר שירושלים חווה שוב ושוב בכל גלגוליה ההיסטוריים.

כך הצלילה זידל לשלב את האפקטיפסה הזרבנית שלה בח"י הימויים. הزادים אופפים אותה באשר היא מביטה סבבה. גם ברחובות ירושלים המשלבים כתמי חולין עם קודש, כך בפורטוטים משפחתיים וסדרות נספות כמו "זאב ענפי" (2017-2015), "אשת האמן" (2018-2017), מעין הומאז' עצמי, הממשיכה הלאה במחוות לצירם משה קסטל, מאן ריי, ג'ואן ויריו (2018-2021).

1. ג'ואן וירגנו, "על התבוננות", הוצאת פיתום, 2019, עמ' 9.
2. "זאים",lena זידל, תערוכת ייחודה בבית האמנים בירושלים, 2003.
3. "אגדה על הלב הבוער של דנקו", 1967. סרט אנימציה רוסי, שמשתיחס למקבץ הטיפורים של מג'ורקי "הזקנה איזרגל", בימוי: אירינה גורביץ.
4. מסכת ברכות, פרק ט' פסוק ע"ב, שם.
5. ג'וזף בייס "like America and America likes me", מיצב בחלל סגור ולא גניש, שנערך ב-1974 בגלריה רנה בלאק בניו יורק.

לא רק המ鏡ומות הקודשים בירושלים, כולל עמק המצלבה שריתק את זידל זמן ורב, מופיעים בציורי הزادים שלה. עם הזמן ירדה זידל אל המ鏡ות היומיומיות והחלה נרדף, לוחש, אימרתו עצמה. גם מבנה גוףו החזק, עניין הזרבות ויללתו החזקה ותמי ליום המאי מסביבו שמחזק עד ימינו. כך לדוגמה בחרדה ממחלת הزادת (לפוף), אגדוד על נשי זאב שננסכו והפכו את עורם, המשל שהפרק למטבע לשון טמאנטיילית תמידת: זאב צאב, המתיחס לכך שאם מזהרים יתר מדי שלא לצורך, ברגע המתה אין כבב רמי שייאזן להתראה מפני זאב (אסו) ממשי. וכמוון ישן שפע סדרות לטויו פנטזיות לנוער ("זאב צעיר", "לגדול בין זאים" ועוד).

בכetto המכונן של אגמג'ר בrogram "שעת הزادים", מדבר על שעיה שבין ים ללילה, ביאור חלוש, שברחלה סוג של מסטורפה בין זאב לכלב. לא ניתן להבחין בינהם. ייחודה והרבעה זו מזכרת גם במסכת ברכות בתלמוד⁴. שעיה שבין עדין או וכראיחו שזאיין זאב. יש עימיות מברכת שמננה הכל אפשרי.

זהו זידל ותישמה מהמיתולוגיה הרווחת סבב נושא הزادים. עבורה הزاد נשר כחוויי-סורתה ארגנטית נגד דבדון וקיבעון. דרך הزادים נכנסה בה ביתר עצמה רוח היצירה והשינוי-תחליה באופן אישי, ואז בהחבה מהאיש אל החברתי והפוליטי, שלשלחה הزادים לעורר את העיר ירושלים מקבועה באלפי השנים.

זידל בזידל כיציאת אפקטיפיטה בתוך האורבני, המזקין, המתקלף, המאובן והשרוי בבדוות קדומות. יירא שלם של שלוש הדתוות נדרשת גם היא להתנער מדיעות קדומות ורחות אובייבת ההסטורו, ויזידל מאפשרת זאת למקום מנוריה דרך הزادים. בדורות קאנוניות שליהן עבדה לאורך השנים.

בזידם לא-זידם ייסו ישרר עבודה עם זאב ערבות גודל אליו נכלא בחרדר סגור לבוש בבד וביבידות נחשעתת גודל, מבלי שהאב (קיוויט - זאב ערבות גודל ומסוכן) ייגע בו לרעה, כגב דיל' האיסוג'אל רועת זאים מודרנית המפיצה דרכם או, התנדשות ותקווה לשינוי. בסי' צען עניצ' אינטראקציה רוחנית עם הزاد, וממילא ראה בעצמו שאכאנ.

רחוב ג'ורג'ה, 2009
סידום ותבשיטי על נייר
King George Street, 2009
Charcoal and industrial gold
paint on paper 106x272 cm

אמנות המיזוג, 2006, פטטל יבש זהב תעשייתי על נייר, 107x230

The Art of Air Conditioning, 2006, dry pastel and industrial gold paint on paper, 107x230

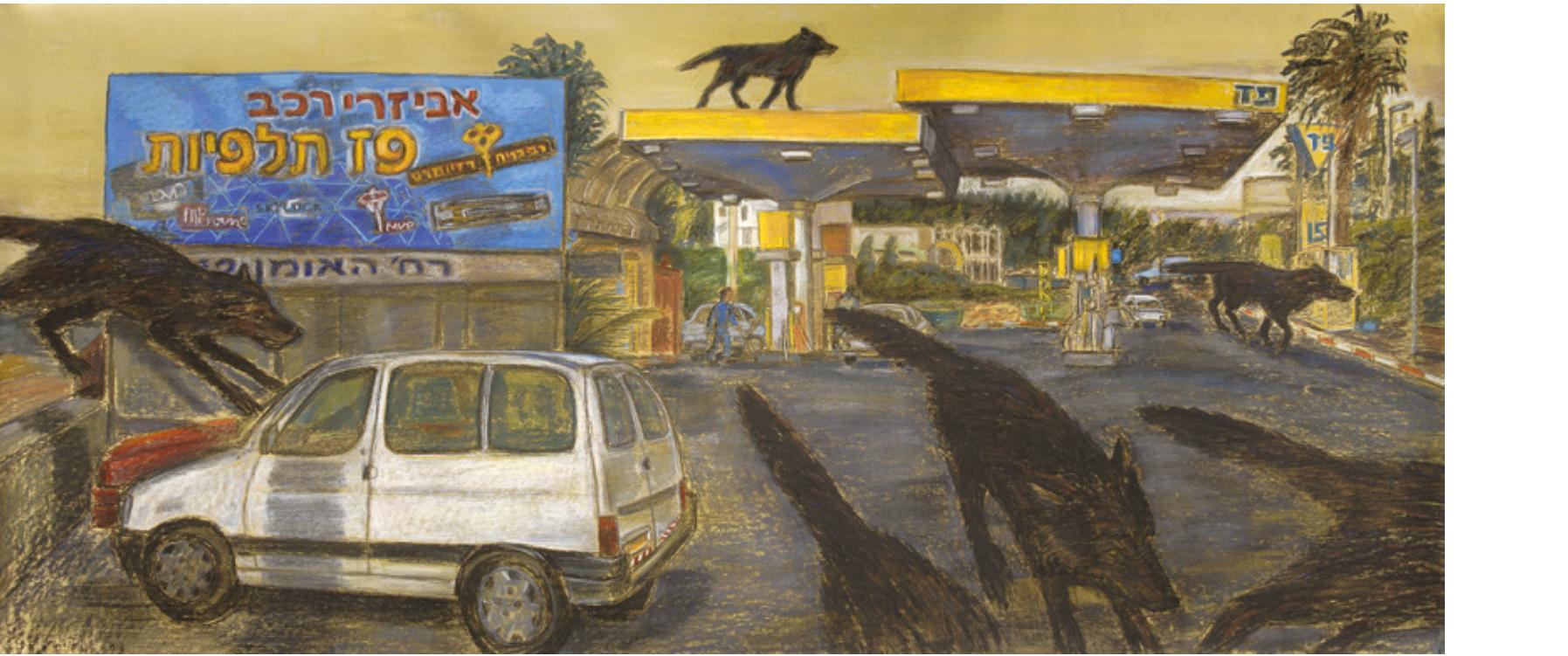
15

אשת האמן 2, הומאד' עצמי, 2017, פטטל יבש על נייר, 106x184

The Artist's Wife 2, Self-Homage, 2017, dry pastel on paper, 106x184

14

פז תלפיות, 2006, פסטל יבש זהב תעשייתי על נייר, 108x230
Paz Talpiot, 2006, dry pastel and industrial gold paint on paper, 108x230

17

אשת האמן, הומאג' עצמי, 2017, פסטל יבש על נייר, 106x183
The Artist's Wife, Self-Homage, 2017, dry pastel on paper, 106x183

16

כיסא, 2006, 50x50 ליבש על נייר, 108x230
Chair, 2006, dry pastel on paper, 108x230

19

משפחה האמן, הומאז' עצמי, 2017, 50x50 ליבש על נייר, 106x172
The Artist's Family, Self-Homage, 2017, dry pastel on paper, 106x172

18

כיפת הסלע 1, 2006, פואטיל יבש על נייר, 108x230
Dome of the Rock 1, 2006, dry pastel on paper, 108x230

21

הומאז' ליעוד זידל, 2018, פואטיל יבש על נייר, 106x149
Homage to Oded Zaidel, 2018, dry pastel on paper, 106x149

20

2007 - האלכימיות, הגלריה החדשה - סדנאות האמנים טדי, ירושלים; אוצרת: שושי אברבוך (קטלוג)

2005 - רשומים וו', הביאנלה הארצית השנייה לירשם, בית האמנים, ירושלים; אוצרת: דרור בורנשטיין (קטלוג)

2004 - הביאנלה הבינלאומית הרבעית לירשם, פילון, צ'כיה (קטלוג)

2002 - חברות חדשים, בית האמנים, ירושלים; אוצרת: מימה ארץ, נעמי טנהאוזר

2002 - קבוצת לוייתן, מיצג: חלביבקב 100, תל אביב; אוצרת: מיכאל גרובמן

1987 - קבוצת לוייתן, מיצג: שעון טכנולוגיה, קבוצת לוייתן, תיאטרון ירושלים; אוצר: מיכאל גרובמן (קטלוג)

פרוטים

2016 - פרט לצירה אמנותית ע"ש שושנה איש-שלום

1987 - פרט על עיצוב כרזה, בצלאל-אקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים

1983 - מילגת קרן תרבות אמריקה-ישראל (קרן שרת)

אוסףים נבחרים

מודיאון ינקו דאדא, עין הוד

מודיאון ישראל ירושלים, המחלקה לירושומים והדפסים קרן לון לאמנות ישראלית

הגלריה לאמנות אום אל-פחם

2019 - שמלת, סימלה - השיבה לאנטיאה, גלריאות אגריפס 12 ומרי, ירושלים; אוצרות: נעמי טנהאוזר, ריטה מננד-פלור (קטלוג)

2018 - משפחת האמן, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצר: יוסי וקסמן

- ספר אמני אגריפס 12, פרק א', מקום לאמנות בקרית המלאכה, תל אביב;

תל אביב; אוצר: אריה ברקוביץ', עוזרת אוצר: עדי רוז

2024 - מי (עדין) מפחד מהזאב הרע, בית האמנים, תל אביב; אוצרת: ענת גורל-הרוברג

אוצרת: שושי אברבוך

- ניירות ערך, גלריה ארטוורה, קמפוס רופין, עמק חפר; אוצרת: מירית צ'רונסקי

- מבעד למעבר לניר, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצרת: לוטי גומברש (קטלוג)

1981 - ספרו לעוד 1000 שושונות, מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית; אוצרים.ות: לילך אברמסקי-ארזי,

2023 - ספרת ליליה, מקום לאמנות בקרית המלאכה, תל אביב; אוצרת: שושי אברבוך

שוע בן אריה, יובל סער (קטלוג)

2017 - הפלגת לילה, מקום לאמנות בקרית המלאכה, תל אביב; אוצרת: שושי אברבוך

2015 - שדים ווחות, הגלריה החדשה - סדנאות האמנים טדי, ירושלים; אוצר:

- מעשה במרחב, גלריה אגריפס 12 ומרי, ירושלים; אוצרת: רינה גנוסוב

מקס אפשטיין (קטלוג)

- ביתם, בוייס, בוייס, גלריה משונע, תל אביב; אוצר: ליאב מיזורי

2012 - צבע טרי 5, הייד לאמנות עכשווית, תל אביב

- ירושלים - מקודש לחול, גלריה שטון, תל אביב; אוצרת דבי לוזיה במרוץ ההנצחה טבעון; אוצרת: מיכל שכנאי יעקובי (עלון)

2021 - צבע טרי 4, הייד לאמנות עכשווית, תל אביב

2021 - נאופוטיזם? נאוסנט? גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצרים.ות: לנה זילע,

שאה אוקון (קטלוג)

- בית על הגשר, מוזיאון קיזילסורת, דיסלדורף, גרמניה; אוצרות: ברברה גראטקהAMP שאפו, רינה ולריך, דינה בליך (קטלוג)

- ארבעה קירות, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצרת: לנה זילע

- רשימים וו', הביאנלה הארצית הרבעית לירשם, בית האמנים, ירושלים;

- אמני הגלריה אגריפס 12: מחווה למשה קסטל, מוזיאון משה קסטל,

עללה אודומים; אוצרות: לנה זילע, אסונת שפירא

2008 - אנטיאה דרום, המחלקה האקדמית לחינוך ע"ש קי, באר-שבע; אוצרות:

- הסלון ברחוב אגריפס, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצרים.ות: רינה פלד,

מקס אפשטיין (קטלוג)

- שעשו יושען, מוזיאון ינקו דאדא, עין הוד; אוצרות: יוסי וקסמן (קטלוג)

- ירושלים: שברי פנים, בית האמנים, ירושלים; אוצרים.ות: ישראל הדני, צבי טולקובסקי, חודה שמש (קטלוג)

2019 - מוחיאן ינקו דאדא, עין הוד; אוצרות: רעה זומר-טל, רחל תורן

- חי' מין או מלכות השמיים?, הלובי - מקום לאמנות, תל אביב; אוצרות:

חנה קופלר, אורית מור (קטלוג)

תערוכות קבועות נבחרות

2025 - מסטירום ישראלים ברישום, מרים גמברוד מארחת אמני רישום, בית האמנים, גה זעורה בת'ירושלים

כשנת 1989 נושא אלמן עודד זילע ואמן לנכע, אמנות ומורה רשליה

7-9 - בוגרת המלהק לתקשורת חזותית, בצלאל-אקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים

תערוכות נבחרות (עם עודד זילע)

נולד ב-1969, בנטופטרסבורג, רוסיה

עלת לארץ ב-1979

7-9 - גודמן עוזי זילע ואמן לנכע, אמנות ומורה גה זעורה בת'ירושלים

7-9 - לודז'י רושברט מלכה לאמנות, בצלאל-אקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים

7-9 - בוגרת המלהק לתקשורת חזותית, בצלאל-אקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים

7-9 - עירית האביב, בית האמנים, תל אביב; אוצרת ענת גורל-הרוברג (קטלוג)

2024 - פיצ'ה קופין, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצר: עודד זילע

2020 - הוואז', גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצרת: בת-שבע דורו

2019 - מטען עז'ן, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצר: עודד זילע

2018 - אג'יז'ת, בית האמנים, ירושלים; אוצר: אלברט סיסה, טקסט נספ:

גיאון פרט (קטלוג)

- אובי שערוה, גלריה בארי, קיבוץ בארי; אוצרת: דזיה יילן

2017 - כל רקיומוטקיושים, 2, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצר: עודד זילע (קטלוג)

2016 - כל רקיומוטקיושים, גלריה על הצעק, נתניה; אוצרת: מוניקה לביא (קטלוג)

2015 - אבימב, בית האמנים, ירושלים; אוצרת: תמי בצלאל

2000 - מטאור, גליה גנטיאיה, ירושלים; אוצרת: ריטה מננד-פלור

1999 - בירם ציירם, בית הספר לצילום מוסררה, ירושלים; אוצר: עודד זילע

תערוכות נבחרות (עם עודד זילע)

2019 - מוחיאן ינקו דאדא, עין הוד; אוצרות: רינה גנוסוב

2019 - נוחית אוצרות, פנורמות, גליה טובאה אוסקן, תל-אביב; אוצרת: לנה זילע

2018 - המזר, פפי הרטשח, גלריה אגריפס 12, ירושלים; אוצר: יונתן אפריר

Lena Zaidel

Born in 1962 in St. Petersburg, Russia
Immigrated to Israel in 1976
Married to artist Oded Zaidel since 1989
and mother of Neta, artist and teacher
Lives and works in Jerusalem since 1990

Education

1988 - Continuing education at Bezalel Academy of Arts and Design, Jerusalem
1987 - Graduate of the Department of Graphic Design, Bezalel Academy of Arts and Design, Jerusalem

Solo Exhibitions

2025 - The Wolves' Song, The Artist's House Tel-Aviv; Curator: Anat Anat Goren-Rorberger (Catalog)
2023 - Upside-Down Objects, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curator: Oded Zaidel
2020 - Homage, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curator: Batsheva Dori
2015 - Almost Paradise, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curator: Oded Zaidel
2013 - Wolves of the Gospel, The Gallery in Kibbutz Beery; Curator: Ziva Jelin - Street Wolves, The Jerusalem Artists' House; Curator: Albert Suisa, additional text: Gideon Ofrat (Catalog)
2007 - All the Places Are Holy - II, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curator: Oded Zaidel
2006 - All the Places Are Holy, Cliff (Al Ha Tzuk) Gallery, Netanya; Curator: Monica Lavy (Catalog)
2003 - Wolves, The Jerusalem Artists' House; Curator: Tami Bezaleli
2000 - Demeter, Antea Gallery, Jerusalem; Curator: Rita Mendes-Flohr
1999 - Painted Friends, Musrara School of Photography, Jerusalem; Curator: Oded Zaidel

Selected Duo Exhibitions (with Oded Zaidel)

2019 - I Had a Dream... Janco, Janco DaDa Museum, Ein Hod; Curator: Rina Genusov
2016 - Lena and Other Animals, Panoramas, Tova Ossman Gallery; Curator: Lena Zaidel
2012 - The Monastery, The Surface, Agripas 12 Gallery; Curator: Yonatan Amir

Selected Group Exhibitions

2025 - Young and Old Masters, Miriam Gamburd Hosts Drawing Artists, The Artists' House, Tel-Aviv; Curator: Arie Berkovich, Curator Assistant: Adi Rose
2024 - Who's (still) Afraid of a Bad Wolf, The Artists' House Tel-Aviv; Curator: Anat Goren-Rorberger
2024 - A Valuable Papers, Arthur Gallery, Rupin Academic Center, Emek Hafer; Curator: Mirit Chervinski
2024 - Through & Beyond Paper, Agripas 12 Gallery; Curator: Loti Gombosh (Catalog)
2023 - Tell Me More, One Thousand Shoshkes, Herzlia Museum of Contemporary Art; Curators: Shua Ben Ari, Yuval Saar (Catalog)
2022 - My Childhood Album, Gordon College of Education, Haifa; Curator: Rina Genusov
2022 - Spatial Action, Agripas 12 and Marie Gallery, Jerusalem; Curator: Dr. Nava T. Barzani (Catalog)
2022 - Lena, Oded and Neta Zaidel: My Family and Other Animals, The Gallery for Israeli Art at the Tivon Memorial Center; Curator: Michal Shachnai Yakobi (Booklet)
2021 - Neopostism? Neosent? Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curators: Lena Zaidel, Sasha Okun (Catalog)
- A House on the Bridge, Museum Kaiserswerth, Dusseldorf, Germany; Curators: Dr. Barbara Grotcomp-Shepes, Elena Wohlreich, Dina Blich (Catalog)
- Homage to Moshe Castel, The Moshe Castel Museum of Art, Ma'ale Adumim; Curators: Lena Zaidel, Osnat Shapira

2020 - A House in Ein Hod, Ein Hod Gallery; Curator: Yossi Waxman (Catalog)
- Vienna 1900, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curators: Rina Peled, Max Epstein (Catalog)
2019 - L.H.O.O.Q., The Janco DaDa Museum, Ein Hod; Curators: Raya Zomer-Tal, Rachel Toren
- Fresh Paint-11, Art Fair, Satellie Exhibition, Tel-Aviv; Curator: Hagai Segev
- A Sex Life or the Kingdom of Heaven?, The Lobby Art Space, Tel-Aviv; Curators: Chana Kofler, Orit Mor
- Her Dress, Her Symbol, Antea Revisited, Agripas 12 Gallery, Marie Gallery, Jerusalem; Curators: Nomi Tannhauser, Rita Mendes-Flor (Catalog)
2018 - Manofim Festival, The Artist's book of Agripas 12, Jerusalem; Curator: Shoshi Averbuch
- The Artist's Family, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curators: Lena Zaidel, Yossi Waxman
2018 - The Artist's book of Agripas 12, TLV, Tel-Aviv; Curator: Shoshi Averbuch
- Fantasy, Sadnaot Gallery, Yavne; Curators: Lilach Abramsky-Arazi, Asaf Rolef Ben-Shahar (Catalog)
2017 - Night Sailing, "Makom le Omanut" Gallery, TLV, Tel-Aviv; Curator: Shoshi Averbuch
2015 - Ghosts and Demons, The New Gallery, Jerusalem; Curator: Max Epstein
- Beuys, Beuys, Beuys, Meshuna Gallery, Tel-Aviv; Curator: Liav Mizrahi
2012 - Fresh Paint-5, Contemporary Art Fair, Tel-Aviv
- Jerusalem - sacred and profane, Stern Gallery, Tel-Aviv; Curator: Debby Luzia
2011 - Fresh Paint-4, Contemporary Art Fair, Tel Aviv
2010 - "Wolf, Wolf!", Beit Kener, Rishon le Zion; Curator: Efi Gen (Booklet)
- Fresh Paint-3, Contemporary Art Fair, Jaffa Port, Tel Aviv
- Four Walls, Agripas 12 Gallery, Jerusalem; Curator: Lena Zaidel
- Traces IV, The Four Biennale for Drawing in Israel, The Jerusalem Artists' House; Curator: Tamar Manor-Friedman (Catalog)

2008 - Antea Darom, Kaye College of Education, Be'er Sheva; Curators: Rita Mendes-Flohr, Nomi Tannhauser

- Jerusalem - Surface Fractures, The Jerusalem Artists' House

Curators: Israel Hadany, Zvi Tolkovsky, Hedva Shemesh (Catalog)

2007 - Traces - III, The Third Biennale for Drawing in Israel, The Jerusalem Artists' House; Curator: Dalia Manor (Catalog)

2007 - The Alchemists, The New Gallery, Teddy Stadium, Jerusalem; Curator: Shoshi Averbuch (Catalog)

2005 - Traces - II, The Second Biennale for Drawing in Israel, The Jerusalem Artists' House; Curator: Dror Burnstein (Catalog)

2004 - IV International Biennale of Drawing, Pilsen, Czech Republic

2002 - The New Members, The Jerusalem Artists' House; Curators: Yemima Regas, Nomi Tannhauser

1987 - Leviathan Group, Performance and Installation: "Massiah", Jerusalem; Curator: Michail Grobman

1985 - Leviathan Group, Performance: "Khlebnikov 100", Tel-Aviv; Curator: Michail Grobman

1982 - From Symbol to Technology, Leviathan Group, The Jerusalem Theater; Curator: Michail Grobman (Catalog)

Awards

2016 - Shoshana Ish-Shalom Award for Artwork

1987 - Prize of Bezalel Academy of Arts and Design, Jerusalem

1983 - Young Artists Scholarship, America-Israel Cultural Foundation (Sharet Foundation)

Selected Collections

The Janco DaDa Museum

The Israel Museum Jerusalem, Drawing and Prints Department

The Levin Foundation for Israeli Art

Umm el-Fahem Art Gallery

disease, myths about people being bitten and becoming werewolves, the expression “crying wolf” which became a proverbial saying referring to the idea that if you falsely raise the alarm too many times, at a moment of true danger (a *real* wolf) the cry for help will be ignored. And, of course, there are plenty of fantastical TV series for teens, like *Teen Wolf, Raised by Wolves*, and others.

In Ingmar Bergman’s seminal film *Hour of the Wolf*, the story takes place around the hour between day and night, light and darkness, in which a kind of metamorphosis takes place between a wolf and a dog, and they become indistinguishable. The uniqueness of the light in this hour is also mentioned in the *Talmud*⁴, describing it as an hour when there is no light and no darkness, when you cannot distinguish between dog and wolf. There is a blessed ambiguity in which everything is possible.

Lena Zaidel was unimpressed by the prevailing myths surrounding wolves. To her the wolf symbolizes a life force, an energetic medicine for despair and stagnation. Through the wolves, the force of creativity and change entered her life with more intensity. It began with personal transformation, and later expanded into a broader social and political context, as she unleashed packs of wolves to awaken Jerusalem from its centuries-old stagnation.

Zaidel creates an apocalyptic reality within the urban landscape—one that is aging, peeling, fossilized, and entrenched in outdated beliefs. Jerusalem of the three religions must also shake off its prejudices and

spirits from its historical past, and Zaidel enables this transformation through the packs of wolves depicted in the canonical series she has worked on over the years.

Much like Jeff Beuys⁵, who staged a performance where he locked himself in a room with a large coyote, and wrapped himself in a felt blanket, equipped only with a copper staff (the coyote never harmed him), Zaidel can also be seen as a kind of modern wolf shepherd. Through her work she channels light, renewal and hope for change. Beuys claimed he had a spiritual interaction with the coyote, and as a result saw himself as a shaman.

It’s not only Jerusalem’s holy sites, including The Valley of the Cross that had fascinated Zaidel, that appear in her wolf paintings. Over time, Zaidel descended into daily reality and started placing her wolves in industrial areas near her home, at yellow gas stations that remind her of the color gold (*paz*), and among fences and landfills which can be seen in her series *All the Places are Holy* (2005-2008) and her following series *Broken Hearted City Center* (2008-2010). In both of these series, Zaidel addresses the religious fracture in Jerusalem, showing that in an abundance of holiness, true holiness is lost. The presence of the wolf imparts a sense of sanctity across all levels, that is why Zaidel illustrates the city using a blend of charcoal and gold, symbolizing duality. This can be seen at the Dome of the Rock and the Western Wall, but also in places like the Mashbir department store, King George St., a *Magen David Adom* ambulance, and a hotel with the significant name “Heart of Jerusalem”.

This is the familiar urban landscape of Jerusalem which Zaidel shatters to pieces, only to be mended and rebuilt. The compositions are broken and then reassembled, cut with diagonal lines that slice her monochromatic illustrations and shine a light on the heartbreak that the city of Jerusalem continues to endure throughout its many historical reincarnations.

Thus, Zaidel manages to integrate her apocalyptic wolf imagery into everyday life. The wolves surround her wherever she looks. This is also true in the streets of Jerusalem, where the sacred and the mundane always blend, as well as in family portraits and other series such as *The Wolves of Branches* (2015-2017), *The Artist’s Wife* (2017-2018), a sort of homage to herself, continuing with tributes to artists like Moshe Castel, Man Ray, Gaudí, and Miró (2018-2021).

At the start of her exploration of Jerusalem’s landscapes, giant flying fish also appeared alongside the wolves. Zaidel was thinking of the end of days that had already metaphorically struck Jerusalem, “j-m” is short for water (*Mayim*) and sea (*yam*), so we are all immersed in water, wolves, fish, and humans, walking through it. The people, flooded with water, are completely unaware of the multitude of creatures around them. They walk the streets with glazed eyes—an end of the world gaze.

The Zaidel I came to know is a deep and disciplined artist. The wolves she paints in oil, charcoal, and dry pastel, are constant companions on her journey through life. Zaidel’s wolf is not a totem on a pedestal but a life force. She skillfully characterizes it as such, even when her works are

dark and somber, illuminated only by her own bright, blazing red hair—a kind of substitute for fire, an internalized light. Her works may be heavy in theme, but her persona is vital, and there is energy and movement in her art, offering an optimistic message for new beginnings. These are lives not frozen in stagnation but driven by a constant hope for action, optimism, and a promise of good after the apocalyptic tragedies of our times—a form of catharsis on earth.

1. John Berger, *About Looking*, 2019, p.9

2. Lena Zaidel, *Wolves*, solo exhibition at the Jerusalem Artists House, 2003

3. *Danko’s Burning Heart*, 1967. A Russian animated film, based on M. Gory’s collection of short stories *The Old Woman Izergil*, directed by Irina Gurevich.

4.

5.

4. *Talmud Brachot*, 9B, 72

5. Joseph Beuys, *I Like America and America Likes Me*, a closed installation that took

place in 1974, at the René Block Gallery in New York City

גדר 2, 2009, עפרון על נייר, 33x90
Fence 2, 2009, pencil on paper, 33x90

These themes suited the perception of the Russian spirit: running, energy, revolutions and red flags. Zaidel keeps returning to a literary image that has influenced her work on wolves: Danko, the protagonist of Maxim Gorky's *Danko's Burning Heart*³ which Zaidel came to know in an animated film version as a child. Danko leads a group of people on a long and torturous road, without heat or light. As a last resort, he pulls out his burning heart to light their way. The group is saved and Danko dies, but his heart remains. Zaidel may have translated this dynamic movement of the burning heart into a dynamic pack of wolves, spreading light and guiding those who seek hope and positive change.

Lena Zaidel moved to Israel at 13 years old. She studied at Thelma Yellin High School of Arts. She completed her BA in Visual Communication at the Bezalel Academy, which she considered to be a comprehensive art education. During her studies she acquired a profession and stayed on for additional studies at the Department of Fine Arts.

After her studies she worked as a designer of books, newspapers and magazine covers. She taught graphic design, drawing, illustration, painting and sculpting.

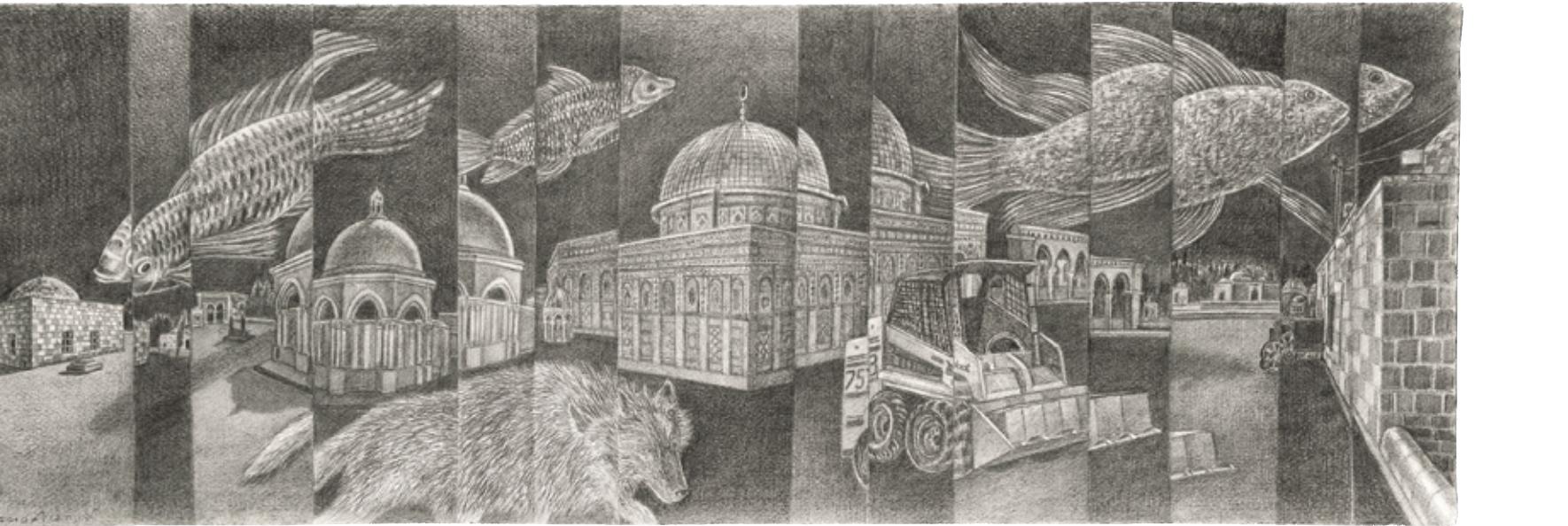
Later she began studying meditation and also taught it in home circles. She refers to this as 'psychic reading'. She explains that during her sessions she goes into a light trance and provides answers to the seeker's questions. Naturally, spirituality follows her throughout all of her creative process. Zaidel's wolves are also meditative. They bring a trance-like

atmosphere as they charge throughout Jerusalem and other holy and secular sites, spreading their cleansing and uplifting energy.

This is the place to mention Sigmund Freud's famous patient the 'Wolf-Man' (Sergei Konstantinovich Pankejeff) and his "wolf tree". Pankejeff would dabble with painting and created the iconic *Tree of Wolves* which appeared to him in a dream. The painting depicts seven white wolves perched on a tree, all gazing at him. Freud, who studied dreams, ultimately concluded that as a child, he had witnessed his parents engaging in a sexual act at night, which resulted in him experiencing significant trauma.

It should be noted that throughout history the wolf became a mythical figure, tied to various legends that reflect historical and periods-specific themes. For example, in stories by the Brothers Grimm (*Little Red Riding Hood*, *The Wolf and the Seven Young Goats*), as well as in the famous legend of the Capitoline she-wolf, who suckled the twin brothers Romulus and Remus. She became an enduring symbol of Rome, the city that Romulus and Remus later founded.

Historically, the wolf and the dog share a common origin; one became the first animal to be domesticated by man, while the other, the wolf, remained wild, free, living in packs and not submitted to man. Therefore, it became synonymous with freedom, fear and power. Its strong build, golden eyes and piercing howl contributed to its threatening image, which persists to this day. This is expressed in the fear from lupus

כיפת הסלע 3, 2010, עפרון על נייר, 33x90
Dome of the Rock 3, 2010, pencil on paper, 33x90

whose name, not coincidentally, is Vladimir (a Slavic name that bears a reference to the Russian pronunciation of wolf: *volk*). He wanted to hang the drawing in his office.

Zaidel, who had then gone through a long period of painting friends' and colleagues' portraits—and was known for her talent for detail—accepted the request and became captivated.

Oded gifted her a book about wolves, and at the same time she was researching online for literature, nature films, art and cinema for imagery and information about wolves.

That portrait led to her first series of wolves – long, narrow and energetic, exhibited as a dynamic ensemble at the Jerusalem Artists House, 2003.²

The pieces were displayed there in a powerful sequence that simulated movement, creating an energetic dizziness. According to Zaidel, the message was so strong that young children recoiled in fear from the wolves “leaping” at them from the walls.

Now I will address Lena Zaidel’s biography. As mentioned, she was born in Leningrad, studied painting from a young age and internalized Russian work practices of listening and paying close attention to every subtle nuance. In her words, it is a commitment to focus, to details—a respect for the creative act and part of the Soviet ideology that sanctifies work and its integrity.

According to her, work is a sacred thing for which we are responsible. This is the way children are brought up—whether it’s tying their shoelaces or pouring tea, they are educated to strive for excellence.

Zaidel’s parents also come from the world of art. Her mother, Oga Rabinowitz, was a ballet dancer at the Mariinsky Theatre in Saint Petersburg until the age of 27. Later, she worked at documentary film studios. Upon arriving in Israel, she went on to work at Beker Film Studios in Givatayim.

Felix Rabinowitz, her father, was a camera engineer and an amateur photographer. He taught Zaidel to develop and print black and white photographs in the darkroom he built in their bathroom. In Israel, he worked as a camera engineer at Herzliya Studios. The family’s friends also came from various artistic fields, which influenced Zaidel’s creative soul as well.

Zaidel vividly remembers visits to The State Hermitage Museum in Saint Petersburg with her mother, where she first came face-to-face with 18th and 19th century works of Russian and European masters. She was particularly struck by Russian painter Karl Bryullov’s painting *The Last Day of Pompeii*. In regard to another iconic painting displayed there, it was believed that anyone who looked at the serpent in Fyodor Bruni’s epic *The Brazen Serpent* would be saved, and those who did not would fall victim to its deadly power. Young Zaidel saw in these, and other paintings, a sort of film filled with intricate details, many of which seemed to predict great catastrophes.

בולדז'ור, 2007, פחם, גבס וזהב תעשייתי על נייר, 43x110
Bulldozer, 2007, charcoal, dry pastel and industrial gold paint on paper, 43x110

Wolves as an Energetic and Healing Force

Anat Gorel-Rorberger

"The eyes of an animal when they consider a man are attentive and wary. The same animal may well look at other species in the same way. He does not reserve a special look for man. But by no other species except man will the animal's look be recognized as familiar. Other animals are held by the look. Man becomes aware of himself returning the look."

Lena Zaidel is a Jerusalem based artist. She is a wolf shaman. Her wolves are positive, restorative, they can be seen throughout the streets of Jerusalem and its many sacred sites, as well as the city's gas stations and main streets. Zaidel's Jerusalem is, in a sense, a Jerusalem of the Heavens. It is tied to the intense spirituality that envelopes Zaidel's unique personality. She pours the spiritual worlds and meditation she had studied into her many years of artistic exploration of wolves. She has been through a lot and has put them through a lot along the way—an apocalypse, the immediate end of the world, religious connections and secular contexts. Asphalt and sanctity. Dirt and gold. A Paz gas station is simply a golden station at the heart of darkness. The urbanity of industrial areas, barbed wire fences, waste and filth. Throughout history, Man has learned to fear the wolf's dark, free, threatening image. Zaidel disperses these anxieties; her wolves give us hope, they purify the modern world, as they are a form of an ancient totem that was reborn in Israeli reality in Jerusalem—holy to three religions and torn between them. Instead of fear, Zaidel offers hope for change and cleansing. She unleashes packs of wolves unto our urban reality to undermine the outdated evils and to impose a new therapeutic energy. This is a wolf-led world where humans are the minority, and nature—with its literal and poetical wolves, sculpted lions and flying fish—is the ruler and herald.

I became aware of Lena Zaidel when collecting materials for the exhibition I curated: *Whose (Still) Afraid of the Big Bad Wolf?* (Tel Aviv Artists House, 2024).

Zaidel's work was featured in an exhibition where she displayed large, colorful works depicting the holy places of Jerusalem. For example, the Dome of the Rock with charging wolves against a deep blue background. Blue is the color of dreams. It is not about realism. The Dome of the Rock is sprinkled with gold, the gold of the heavens against the mud and dirt of the earth.

In addition, she presented a small sculpture of herself embracing a wolf, fashioned after the Christian *Pieta*. Zaidel is a motherly, shielding figure. She is infinitely meticulous, but there's an apparent tongue-in-cheek there, to relieve the tension. She was educated in St. Petersburg, her hometown, and has contributed the joy of hard work to the Israeli landscape, without being too strict. She has an air of humor around her, which adds some perspective and circumvents a sense of pomposity.

Never having encountered wolves herself, Zaidel developed great expertise of the furry predators. I did not find any criticism, anxiety or mixed feelings in regard to wolves. On the contrary; born in Leningrad in Russia and immigrating to Israel with her parents at 13 years old, Zaidel developed a positive and almost mystical relationship with wolves.

This affinity began when she was commissioned to paint a wolf for a mutual friend of hers and her husband's—Oded Zaidel—a bank manager.

37

36

גארג', 2007, פחם, פסטל יש וזהב תעשייתי על נייר, 70x450
Garage, 2007, charcoal, dry pastel and industrial gold paint on paper, 70x450

Lena Zaidel: The Wolf's Song

December 2025 - February 2026

The Artists' House, Tel-Aviv

Curator: Anat Gorel-Rorberger

Catalog

Anat Gorel-Rorberger: Wolves as an Energetic and Healing Force

English translation: Aria Asherov

Design: Lena Zaidel

Photographs, formatting and production: Michael Amar

Editing: Oded Zaidel

The publication of the catalog was made possible thanks to the generosity of an anonymous donor

On the Hebrew cover:

The Artist's Wife, Self-Homage, 2017, dry pastel on paper, 106x184 (detail)

On the English cover:

The Artist's Wife 2, Self-Homage, dry pastel on paper, 106 x184 (detail)

On the opposite page:

The Man Rey's Gift, 2019, pastel on paper, 90x151

בעמוך מפול: **המתנה של מאן רי**, 2019, פסטלibus על נייר, 90x151

Measurements are given in centimeters: height x width

lenazaidel.co.il

lenazaidel.com

ISBN 978-965-91870-1-0

© All rights reserved to Lena Zaidel

Lena Zaidel
The Wolves' Song